

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että kansallisen yritysvastuulain tarvetta ja mahdollisuuksia on arvioitu huolellisesti työ- ja elinkeinoministeriön laatiman arviomuistion myötä. Arviomuistion perusteella on selvää, ettei kansallista lakia voida pitää tarkoituksenmukaisena tasona toteuttaa yritysvastuusäntelyä. Pidämme kuitenkin arviomuistion myötä tehtyä sääntelyn arviointityötä arvokkaana EU-tason yritysvastuuta koskevan ehdotuksen neuvotteluita silmällä pitäen.

Erytisen tärkeää on kansallisen yritysvastuulain osalta selventää, miksi kansallinen lainsäädäntö nähdään parempana vaihtoehtona EU-tason sääntelyyn verrattuna ja minkälaisia vaikutuksia ja mahdollisuuksia tavoitteisiinsa nähden kansallisella lainsäädännöllä on. Tämän osalta allekirjoitamme arviomuistion johtopäätöksen, jonka mukaan kansallisen sääntelyn rajalliset vaikutusmahdollisuudet sekä yrityksille koituvat sääntelytaakka ja mahdollinen kilpailuasetelman heikentyminen puoltavat maltillista suhtautumista nopeaan kansallisen sääntelyn valmisteluun ja etenemistä sääntelyssä vasta myöhemmin EU-lainsäädännön mukaisella tavalla.

Yritysvastuulainsäädännölle asetettuja tavoitteita ei voida saavuttaa kansallisella lainsäädännöllä. Yritysvastuulainsäädännöllä pyritään vaikuttamaan tuotantoketjujen päihin eli pääasiassa kolmansissa maissa esiintyviin ongelmiin. Kansainvälisissä toimitusketjuissa ja rajat ylittävissä toiminnassa tapahtuvien ongelmien ratkaisemiseksi kansallisen yritysvastuulain säätäminen ei ole tehokas tai toimiva tapa.

Huomionarvoista on myös se, ettei arviomuistiossa tai sitä edeltäneessä oikeudellisessa selvityksessä ole tuotu esiin niitä ongelmia ja haasteita, joita juuri kansallisella, pelkästään suomalaisia yrityksiä koskevalla, sääntelyllä halutaan ratkaista. Kansallisella lainsäädännöllä ratkaistavien suomalaisten yritysten ongelmien ja haasteiden osoittaminen on oleellista puhtaasti kansallista lakia harkittaessa.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusäntelyyn ryhtymisestä.

Kansallista yritysvastuulainsäädäntöä on arviomuistiota valmisteltaessa arvioitu pääasiassa ilman tietoa komission ehdotuksen sisällöstä. Euroopan komissio antoi 23.2 direktiiviehdotuksen EU-tasoiselle yritysvastuusäntelylle. EU-tason etenemisen myötä Suomen ei ole perusteltua edistää omaa kansallista yritysvastuulakia.

Suomen ei tule ryhtyä päällekkäiseen lainsäädäntötyöhön EU:n kanssa. EU-tasolla toteutettava yritysvastuulainsäädäntö yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden toimintaperiaatteita kaikkien EU-alueella toimivien yritysten parissa ja turvaa yritysten tasapuoliset kilpailuasemat.

Kansallisen lain rooli ja tarkoitus suhteessa EU-tason lainsäädäntöön on jäänyt hyvin epäselväksi. Komission ehdotus sisältää jo niitä sääntelyelementtejä, joita myös kansallisen lain suhteen on arviomuistiossa arvioitu. Arviomuistiossa on todettu, että luonteeltaan komission ehdotus vertautuu muistiossa arvioituun raskaampaan ja sanktioituun asianmukaisen huolellisuuden sääntelymalliin. Tämäkin huomioiden emme katso perustelluksi, että kansallisen yritysvastuusäntelyn lainvalmistelu aloitettaisiin. On myös huomattava, että yksityiskohtaiset kansalliset sääntelyratkaisut tulevat pohdittavaksi EU-tason sääntelyä implementoitaessa eikä tällaisia ratkaisuja pitäisi alkaa tekemään ennen kuin EU-sääntelyn lopputulos on tiedossa.

Yritysvastuulainsäädännön vaikuttavuus perustuu keskeisesti vähintään koko EU:n kattavaan soveltamiseen. Kansalliset yritysvastuulait johtavat sääntely-ympäristön pirstaleisuuteen ja hankaloittaa yritysten monikansallista toimintaa, kun yrityksiä koskettaisivat vaihtelevat lukuiset eri velvoitteet. Tämän lisäksi pirstaleinen sääntely-ympäristö haittaa kokonaisvaltaista yritys vastuun edistämistä ja siten sääntelyn tavoitteiden saavuttamista.

Resurssien suuntaaminen kansalliseen lainvalmisteluun johtaisi tilanteeseen, jossa sekä kansallisen että EU-tason hankkeet kärsisivät. Tämän vuoksi Suomen tulisivat kansallisen lain edistämisen sijaan aktiivisesti panostaa ja vaikuttaa siihen, että EU-tasolla saadaan aikaiseksi mahdollisimman harmonisoitu sääntelykehikko yhtenäiseksi yritys vastuusäntelyksi.

Emme pidä asianmukaisena, että kansallinen lainsäädäntö säädettäisiin kiireellisesti koskemaan suomalaisia yrityksiä, kunnes EU-tason ehdotus saadaan voimaan. Mikäli suomalaisia yrityksiä halutaan valmistaa tuleviin velvoitteisiin, voidaan tätä tavoitetta edistää muiden kuin velvoittavan sääntelyn keinoin.

Nopeasti valmisteltava kansallinen laki ei ole myöskään toteuttamiskelpoinen sen vuoksi, että yrityksille tulee varata riittävä aika rakentaa prosessinsa ja menetelmänsä sääntelyn vaatimusten mukaisiksi. Tämä edellyttää riittävän valmistautumisajan varmistamista. Myös sääntelyn ennakoitavuus ja toimintaympäristön vakaus edellyttävät, etteivät yritykset joudu tilanteeseen, jossa niiden tulisi lyhyen aikavälin sisällä muuttaa jo käyttöönotettuihin prosesseja.

Emme pidä asianmukaisena, että täysin uudentyypistä ja huolellista vaikutusarviointia vaativan sääntelyn osalta ryhdyttäisiin kiireelliseen lainvalmisteluun. Tämä vaarantaisi asianmukaisen lainvalmistelun. Kuten arviomuistiossa on nostettu esiin, asianmukaisen lainvalmistelun vähimmäisvaatimuksena on, että ehdotettava säädös on tarpeellinen, sillä saavutetaan halutut tavoitteet ja että se on paras keino tavoitteiden saavuttamiseksi. Arviomuistion selvitysten perusteella nämä edellytykset eivät täyty, jos laki toteutettaisiin kansallisella tasolla EU-tason sijaan.

3) Lausuntonne muistiossa esitetystä sääntelyvaihtoehdoista (velvoitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Suomen Yrittäjät ei pidä yritys vastuulainsäädännön säätämistä kansallisella tasolla kannatettavana, eikä tämän vuoksi katso perustelluksi ottaa kantaa erilaisiin kansallisiin sääntelyvaihtoehtoihin. Kansallisen tason sääntelyyn liittyvät puutteet eivät ole riippuvaisia siitä, onko kyse kevyestä, keskitasoisesta tai raskaasta sääntelyvaihtoehdosta tai muista sääntelyyn liittyvistä yksityiskohdista. Kansallisen lainsäädännön puutteet liittyvät siihen, ettei vain suomalaisia yrityksiä koskevilla velvoitteilla voida saavuttaa sellaisia vaikutuksia, joihin sillä pyritään.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetystä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

Yrityksiltä edellytettävistä toimista ja niille asettavista uusista velvollisuuksista aiheutuu aina kustannuksia yrityksille. Velvollisuuksia ja kustannuksia synnyttävää lainsäädäntöä onkin kriittisellä tavalla vertailtava niillä tavoiteltavien vaikutusten kokoluokkaan. Huomionarvoista tässä suhteessa on, että kansallisen lainsäädännön vaikutusmahdollisuuksien on katsottu arviomuistiossa jäävän hyvin pieniksi.

Arviomuistiossa on todettu, että vaikutusten kansainvälisessä toimintaympäristössä muodostuvat ohuiksi, sillä ainoastaan suomalaisia yrityksiä koskevat velvoitteilla voidaan vaikuttaa globaaliin ihmisoikeus ja ympäristöongelmiin vain marginaalisesti. Sääntelyn tavoitteiden näkökulmasta kansallista yritys vastuulainsäädäntöä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden edistämiseksi tavoitteena tulisi olla vaikuttavuus. Vaikuttavuus onnistuu parhaiten edistämällä yritys vastuusääntelyä EU-tasolla kansallisen sääntelyn sijaan.

Pidämme kiitettävänä, että arviomuistiossa on tehty arvioita yrityksille aiheutuvista kustannuksista. On tärkeää huomioida, että kansallinen laki johtaisi kustannuksien kertautumiseen, jos yritysten tulisi ensin toimia kansallisen lain edellyttämällä tavalla ja myöhemmin EU:n sääntelyn edellyttämällä tavalla. Tätä ei voida pitää kohtuullisena erityisesti, kun otetaan huomioon se, ettei kansallisella lainsäädännöllä voida saavuttaa niitä vaikutuksia, joihin sillä pyritään.

Katila Karoliina
Suomen Yrittäjät